

958. Villinge, Danmarks sn.

Pl. 21.

Litteratur: B 406, L 214, D 1:189. J. Bureus, Fa 6 s. 197 n:r 161 (Rhezeliuſ), Fa 5 n:r 87, Fa 1 s. 22; O. Rudbeck, *Atlantica* 2 (1689), s. 550; J. Peringskiöld, *Monumenta Uplandica per Thiundiam* (1710), s. 303 f.; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 88; R. Dybeck, *Danmarks socken* (1863, ATA); UFT h. 7 (1878), s. 37; E. Brate och S. Bugge, *Runverser* (ATS 10:1), s. 37 f.; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 84; *Fornminnesinventering i Danmarks sn 1937—38* (G. A. Hellman m. fl., ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (F 12 n:r 4); J. Bureus, kopparstick (F f 6 n:r 42); osign. träsnitt i Peringskiöld a. a. och B 406; Dybeck (D 1:189).

Runstenen fanns enligt J. Rhezelius (Fa 6) »Widh Willinge byen». F 12 och Fa 5: »Willinge.» Den finnes icke omnämnd i *Ransakningarna*. — Peringskiöld (1710): »Midt emot Gammal ängen ligger Wilinge By, hwilken til efwentyrs kan hafwa fått sitt namn af Odens then äldres son Vili... Här i Wilinge gårde strax wid byn finnes en gammal ritning på en plump och tiock steen, å sud liggjande wid bergspallen hos en på hedniskt sätt stenlagd graf, nedan för hwilken äro fem eller sex andre stenlagde grafwar och högar.» — Celsius har icke själv granskat inskriften. — Dybeck (1863): »På den höjd, hvarå Willinge by är, ligger, vester om uthusen, en behållen runsten.» Och i *Sveriges runurkunder*: »Willinge ligger på en enstaka höjd å Uppsala-slätten och runstenen är på bybacken invid och vester om uthusen.» Kort därefter drabbades runstenen av förstörelsen. I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869) meddelas: »Denna sten söndersprängdes och bortfördes nästan helt och hållet af jernvägsarbetare för få år sedan. Hvad som återstår, er endast... *ihvidr. r...*» Samma upplysning lämnas i UFT h. 7 (1878).

Det fragment, som återstår av den söndersprängda stenen, ligger, med runorna uppåt, i den steniga backslutningen NV om infartsvägen till Villinge, 115 m. SSV om mangårdsbyggnaden, 30 m. V om den södra grinden till gårdstomten. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» och på kartan för fornminnesinventeringen 1937—38 (med specialkarta över gravfältet).

Ljusröd, finkornig granit. Fragmentets storlek 0,75 × 0,54 m. Stenens höjd har varit omkring 1,65 m., bredd omkr. 1,20 m. Ristningen har en mycket ovanlig form, med ett rakt skriftband tvärs över stenen och en ringformig, sluten runslinga längs ristningsytans ytterkanter. Innanför runslingan är ett enkelt kors. Sannolikt skall skriften inom det raka bandet läsas först. Inom den ringformiga slingan skall läsningen tydligen börja upptill t. h. om korset och sedan gå runt. Runorna ha mot slutet blivit något hopträngda, ehuru detta icke har varit nödvändigt av utrymmesskal. Ett tomrum har därigenom uppstått inom ringen efter inskriftens sista ord. Sannolikt har ristaren på detta sätt velat ge en anvisning om var inom slingan läsningen skall börja.

Inskrift (enligt Dybeck):

... tr · sihiuta · is þita

5 10 15

kiarþi sun · hans sihuiþr · runa þurhutr · risti

20 25 30 35 40 45 50

[Æftir] Signiuta es þetta. Gærði sunn hans Sigviðr runa[r]. Þorg[a]utr risti.

»Efter Signjute är detta. Hans son Sigvid gjorde runorna. Torgöt ristade.»

Till läsningen: På det bevarade fragmentet finnas endast runorna 31—36 ihuiþr, jämte sk och hst av följande runa 37 r.

1 t står alldeles i kanten av stenen, men tydligen är ett stycke här avslaget. Peringskiöld försäkrar visserligen, att endast en runa u kan ha föregått 1 t: »Rumet tillåter intet at ther

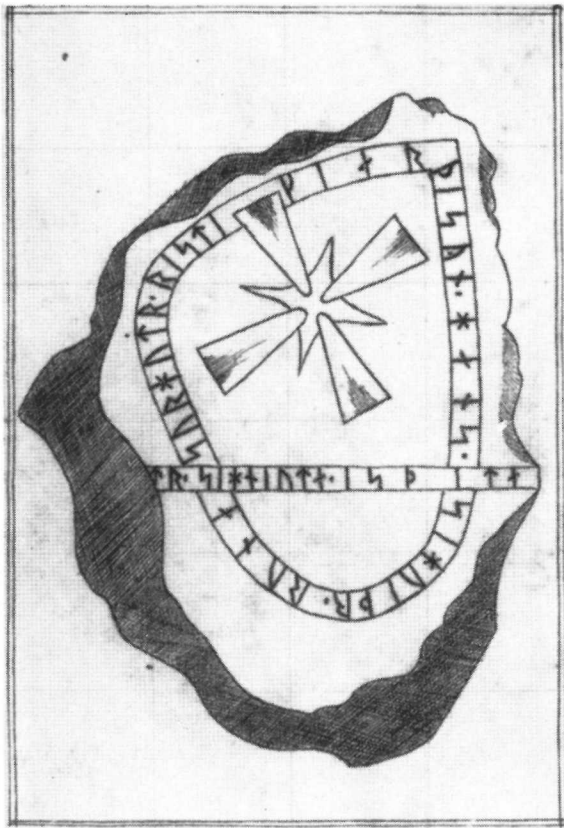

Fig. 56. U 958. Villinge, Danmarks sn.
Efter teckning av Rhezelius.

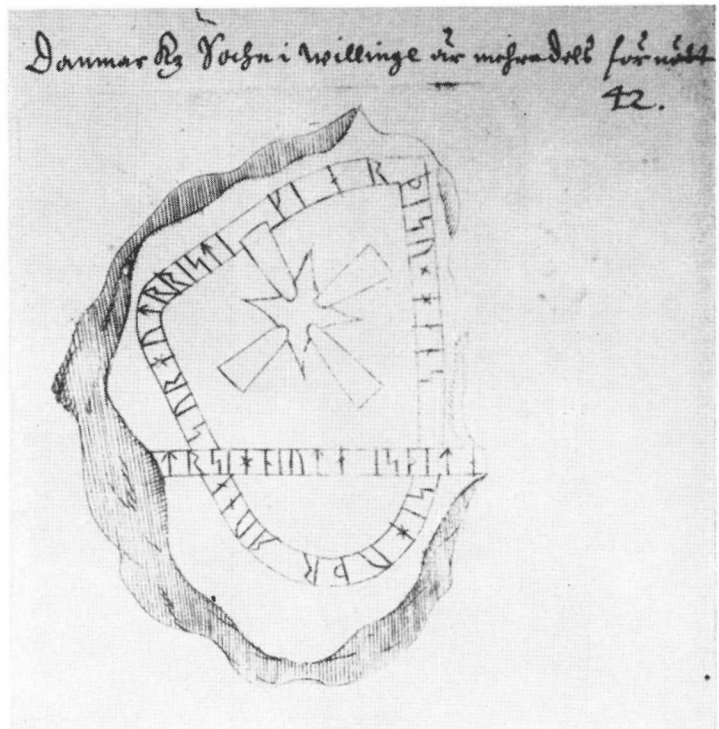

Fig. 57. U 958. Villinge, Danmarks sn.
Efter kopparstick av Bureus.

warit flera stafwar»; men detta torde vara högst ovisst. Första ordet har utan tvivel varit prep. 'efter', kanske tecknad *iftr*. — Rhezelius: 24 *y*, 26 *h*, 32 *h*, 38 *u*, 41 *s*. — B 406: Intet sk efter 2 *r*. Sk efter 7 *i* och 10 *a*. 24 *u*, 26 *a*, 32 *n*, 38 *i*, 41 *p*. Intet sk efter 22 *i*, 29 *s*.

Inskriften har en ovanlig formulering. Den består av tre satser. Ordet 37—40 *runa* tillhör den andra satsen, icke den tredje, såsom Brate menar. Det är m. a. o. objekt till verbet *kiarpi*, icke till *risti*. Detta framgår tydligt redan av inskriftens anordning. En läsning *runa þurhutr·risti* skulle dessutom ge en mycket onaturlig ordföljd och är därför högst osannolik. Predikatet står i runsvenskan, liksom i fsv. och isl., normalt på andra plats i satsen (*Þorgautr risti*); om ett annat satsled än subjektet inleder satsen, inträder därför inversion (t. ex. *Runa[r] rista let Ragnvaldr* U 112).

Inskriften meddelar sålunda, att Sigvid har gjort runorna, Torgöt har ristat. Vad kan meningen vara med denna fördelning av arbetet? Uteslutet är givetvis, att en man skulle ha huggit ristningen, ornamentiken, en annan runorna. En jämförelse erbjuder Ramsundsristningen (Sö 101), där det säges, att »Sigrid gjorde denna bro», liksom den norska Dynna-stenen, som meddelar, att »Gunnvor gjorde bro». »Gjorde» måste i dessa och liknande fall vara liktydigt med »lät göra». På samma sätt skulle man kunna tänka sig, att här meningen är, att sonen Sigvid har låtit göra runorna och Torgöt utförde arbetet. Men sannolikare torde dock vara, att inskriften skall förstås mera ordagrant. Sigvid har m. a. o. bestämt inskriftens lydelse och överfört den i runskrift. Torgöt har sedan, efter någon »förskrift» av Sigvid, huggit in dennes runor i

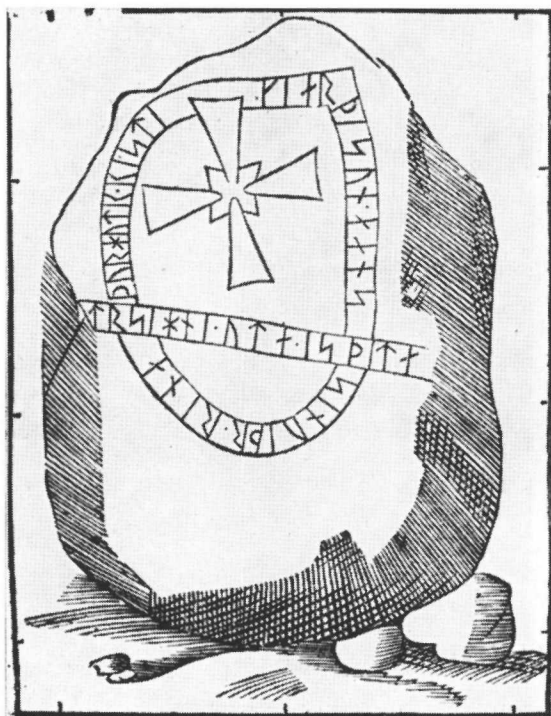

Fig. 58. U 958. Villinge, Danmarks sn.
Efter B 406.

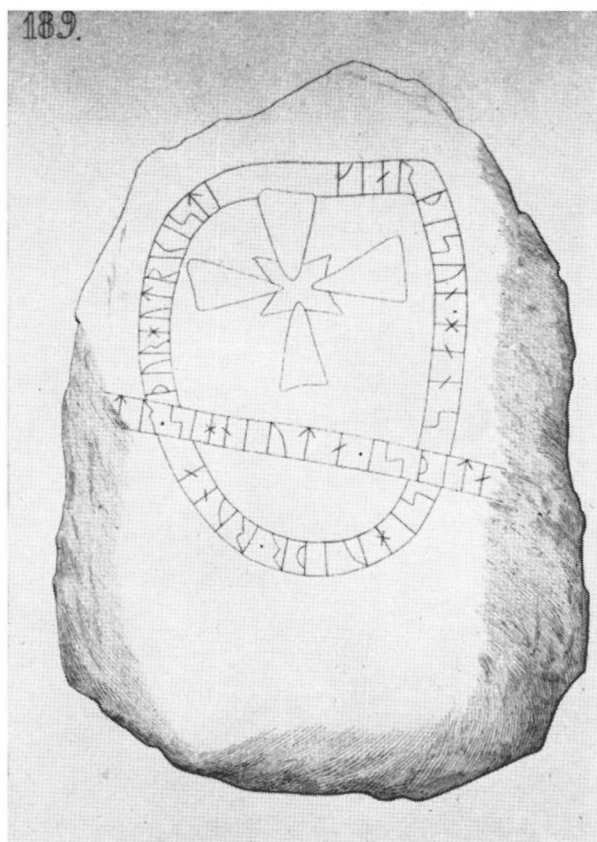

Fig. 59. U 958. Villinge, Danmarks sn.
Efter D 1:189.

stenen. Inskriften på U 958 blir i så fall ett intressant dokument till förståelsen av hur en svensk runsten kan ha kommit till.

Namnet *Signiuti* med svag böjning (ack. *Signiuta*) är f. ö. icke känt. Det är en sidoform till *Signiutr*, som förekommer på en runsten i Danmarks kyrka (U 945) och i ytterligare ett par uppländska runinskrifter (se U 47). Möjligen avser Signjute på U 958 och Signjut på U 945 samme person. U 958 måste i så fall vara något yngre än U 945.

U 945 är ristad av Fot, U 958 av Torgöt. Sannolikt är denne Torgöt samme ristare, som på runstenen U 308 kallar sig Torgöt **fots arfi**, d. v. s. Fots arvinge, Fots son. Han stavar sitt namn **purhku**tr på U 308, **purhu**tr på U 958. Brate har påpekat, att korset på U 958 är detsamma som på U 308 och överensstämmer med korset hos Torgöts fader Fot i dennes signerade ristning U 945 och i andra honom tillskrivna ristningar. Liksom det ligger en generation mellan de båda ristarna av U 945 och U 958, så också mellan de män, efter vilka dessa stenar äro resta.

Namnen på Signjute och hans son Sigvid innehålla samma förled. Vi har här alltså ett fall av s. k. variation vid namngivningen (se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 10 f.). Signjut på U 945 har en broder Åvid (*Åviðr*). Han kan ha givit sonen Sigvid hans namn genom en kombination av sitt eget och sin broders. Om namnet *Sigviðr* se Sö 276, 294.